

ДЪРЖАВЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

21 май 2019 година

ВТОРИ МОДУЛ (60 минути)

Отговорите на задачите със свободен отговор запишете в свитъка за свободните отговори на предвиденото място.

Прочетете двата текста и изпълнете задачите към тях (от 31. до 34. включително).

ТЕКСТ 1

С богатството си от форми, багри и украси българските народни носии са запечатали бита и традициите на българина. Традиционните народни костюми съставляват един от значителните по съдържание дялове на българската материална култура. Носията свидетелства за богати знания у народа относно свойствата на текстилните материали – въздухопроницаемост, топлозащитност, **хигроскопичност** и др. Не е случайно, че в зноя на жътвата се предпочитат дрехи от ленени тъкани, които лесно поглъщат и лесно изпаряват влагата. Така кожата се охлажда. Топлозащитността и хигроскопичността са свойствата, заради които народът предпочита вълнените тъкани при работа в планината и при зимни условия.

Българските народни носии имат множество разнообразни компоненти, т.е. те са със сложен състав. Пълната премяна, която се облича на празници и тържества, включва значителен брой дрехи и допълнителни принадлежности, украшения и накити. Народният костюм е свързан с усилената полска и домакинска работа. Горни дрехи при женските костюми са сукманът и саята. Във всички народни носии (мъжки и женски) основна дреха е ризата, наричана в някои части на България *кошуля*. Шие се от ленено, конопено или памучно платно. Тя е дълга и е с ръкави. Към основния състав на женските костюми принадлежи престилката, а на мъжките – поясът. Принадлежностите, свързани с прическата, украсата и покриването на косата при жените, също са част от костюма, както и коженият калпак при мъжете. Обединяващ елемент на българските народни носии са кожените цървули (опинци), които имат лодковидна форма, тъп или остър връх и върви, които се стягат при използване на цървулите.

Освен основното си предназначение – да предпазва тялото от климатичните влияния и да улеснява трудовата дейност, българският народен костюм изпълнява функцията на социален знак, тъй като носията, отделните дрехи, допълнителните части или видът украса отразяват половото или възрастовото деление, семейното положение, местожителството, принадлежността към даден слой от обществото.

ТЕКСТ 2

Известен дизайнер споделя в ефир, че начинът, по който избираме, комбинираме и носим дрехи, отразява, независимо дали сме наясно, или не, чертите на нашата личност и начина ни на живот. Нещо повече – дрехите говорят много за нас, преди още да имаме възможността да се изразим с думи. Тук обаче не става въпрос за работна или за военна униформа, а за всекидневно и за официално облекло. Всеки стил на обличане има своите особености. Ако ги познаваме, няма да имаме съмнение, че сме неподходящо облечени в конкретна ситуация. Независимо обаче кой стил ще изберем, дрехите – като модели и цветове – трябва да отговарят и на възрастта, и на фигурата ни.

Начинът, по който се обличаме, зависи както от нас самите, от нашите предпочитания и възможности, така и от мястото и събитието, на което ще се появим. Важното е облеклото ни да не издава безвкусица или неуместност. Облеклото може да варира от обикновено до официално, от просто до екстравагантно, от елегантно до грубо и съответно да принадлежи към даден стил. Представяме ви най-често срещаните стилове: спортен, небрежен, делови.

Ако смятате, че имате нужда от **хронометър**, за да се справите с натоварения си дневен график, изберете спортния стил. Той е за предпочитане и заради удобството на кройките и материите, които предлагат подобни дрехи. Възможните облекла са широките тениски, потниците, анцузите, шортите, а за жените също роклите и полите с прави линии. Обувките са кецове или маратонки.

Близък до спортния стил е небрежният, наричан още *свободен*. Той включва разнообразни облекла и е подходящ не само за неформални срещи, но и за офиса. Можете да бъдете с джинси, дънки, ризи, сака, пуловери или блузи и да сте със спортни обувки. Ако жената реши да е по-елегантна, вместо дънки може да облече панталон или пола с изчистена кройка и подходяща дължина, а също и да бъде с по-официални обувки.

Костюмите, обикновено в черно, тъмносиньо или сиво, както и белите ризи са „запазена марка“ на деловия стил. Класическите сака, панталоните, ризите, полите – всички в неярки цветове, в съчетание с вратовръзки, елегантни колани и други аксесоари, както и официалните обувки допълват този стил на обличане, който е подходящ за бизнес, научни и други официални срещи и форуми или за работа в учреждение, фирма, офис, банка и под.

31. Изброени са факти от двата текста, както и факти, които липсват в тях. В свитъка за свободните отговори запишете САМО буквите на отговорите, с които са означени ЧЕТИРИТЕ факта, ОТСЪСТВАЩИ в посочените текстове.

- А) Ленените дрехи са се предпочитали по време на жътва, а вълнените – през зимата.
- Б) Празничните народни носии включват значителен брой дрехи и украшения.
- В) В българските народни носии преобладават основно вълнените тъкани.
- Г) Видът на народната носия показва възрастта и семейното положение на човека.
- Д) В украсата на народните носии участват геометрични и изобразителни орнаменти.
- Е) Благодарение на спортния стил всеки човек може да демонстрира добрата си физика.
- Ж) Добре подбраното делово облекло изразява професионализъм, стабилност, увереност.
- З) По-официалните обувки придават по-елегантен вид при небрежния стил на обличане.

32. В свитъка за свободните отговори запишете ВЪЗМОЖНО НАЙ-КРАТКО кое е ОБЩОТО, за което се говори в ДВАТА текста.

33. В свитъка за свободните отговори в рамките на 2 – 3 изречения формулирайте СОБСТВЕНА теза по една от посочените теми:

*По дрехите посрещат
„Езикът“ на дрехите*

34. В свитъка за свободните отговори запишете сбито и кратко (в резюме) основното от съдържанието на Текст 1.

35. За всяко празно място изберете НАЙ-УМЕСТНАТА от думите и я запишете срещу съответната буква в свитъка за свободните отговори.

Учени доказаха, че при употреба само на 48 грама шоколад хората по-добре и по-лесно (А) различна информация. Специалистите препоръчват да се (Б) предимно черен шоколад с високо (В) на какао, понеже той повишава мозъчната дейност и имунитета. Ако лакомството съдържа над 70 процента какао, тогава се подобряват междуклетъчните сигнали, което се отразява (Г) върху имунната система.

- А) усвояват, увеличават, установяват
- Б) комбинира, консумира, концентрира
- В) съответствие, съотнасяне, съдържание
- Г) благородно, благотворно, благодарно

36. В свитъка за свободните отговори срещу съответната буква запишете правилните ФОРМИ на думите, поставени в скоби.

А) Членуване

В (Народен) театър „Иван Вазов“ тържествено беше отбелязан (Международен) ден на театъра. Заради множеството спечелени награди (радост) на актьорите и на режисьорите беше голяма.

Б) Местоимения

Не казвай на (никой/никого) за какво говорихме с тебе днес.
Мъжът, (който/когото) видях в коридора, приличаше на актьора, (чийто/чиито) снимки бяха на корицата на списанието.
Когато говори, човек трябва да е напълно убеден в собствените (му/си) думи.

В) Учтива форма

Уважаеми господин Тодоров, (отговорил) сте правилно на загатката, ще бъдете (награден) и сте (поканен) лично да вземете участие в следващото ни предаване.

37. В текста са пропуснати САМО ПЕТ препинателни знака. Препишете текста в свитъка за свободните отговори, като поставите пропуснатите знаци.

Да се намерят две дървета с идентична кора е трудно, защото кората на дърветата е уникална. Известен фотограф споделя И дърветата, и хората са различни. Въпреки че лицата на хората си приличат всяко от тях има по нещо индивидуално. Той е заснел стотици дървета, от които е избрал най-интересните за своята изложба открита вчера.

Прочетете откъса от творбата „Писмо“ и изпълнете 38. и 39. задача.

38. В свитъка за свободните отговори запишете с ЦИТАТИ от текста ДВА ПРИМЕРА (С ПО ЕДИН СТИХ), които се отнасят до усещането на героя за безизходица.

Ти помниш ли
морето и машините,
и трюмовете, пълни
с лепкав мрак?
И онзи див копнеж
по Филипините,
по едрите звезди

над Фамагуста?
Ти помниш ли поне един моряк,
нехвърлил жаден взор далече,
там, дето в гаснещата вечер
дъхът на тропика се чувства?
Ти помниш ли как в нас
полека-лека
изстиваха последните надежди
и вярата
в доброто
и в човека,
в романтиката,
в празните
копнежи?
Ти помниш ли как
някак много бързо
ни хванаха в капана на живота?
Опомнихме се.
Късно.
Бяхме вързани жестоко.
Като някакви животни в клетка
светкаха
очите жадно
и търсеха,
и молеха пощада.

39. В свитъка за свободните отговори със СВОИ ДУМИ запишете ДВА ПРИМЕРА за противопоставяне между мечти и действителност.

40. Свържете името на героя с името на автора, от чиято литературна творба е съответният герой. В свитъка за свободните отговори срещу съответната буква запишете името на автора.

А) Спиридонов	Йордан Йовков
Б) Куцар	Иван Вазов
	Димитър Димов
	Алеко Константинов

Свържете името на героя с литературната творба, от която е съответният герой. В свитъка за свободните отговори срещу съответната буква запишете заглавието на творбата.

В) Иво Бойкин	„Тютюн“
Г) дядо Матейко	„Чичовци“
	„На оня свят“
	„Ралица“

Свържете заглавието на всяка от творбите с нейния автор. В свитъка за свободните отговори срещу съответната буква запишете името на автора.

Д) „Моята молитва“	Димчо Дебелянов
Е) „Стихий“	Елисавета Багряна
	Христо Ботев
	Пенчо Славейков